

LAUSUNTO

VN/14694/2024

Lausunto 14.5.2024

Kuuleminen 15.5.2024 eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa

Aihe: valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025–2028

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle julkisen talouden suunnitelmaa koskevasta selonteosta vuosille 2025–2028 (VNS 2/2024 vp). Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten lausunto keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Tasa-arvon edistämisen velvoite koskee myös talouspoliittisia toimia

Julkisen talouden suunnitelmaa (2025-2028) koskevassa selonteossa tuodaan esille Suomea koskevat vakavat julkiset talouden haasteet. Julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti 15 viime vuoden aikana. Kasvanut julkisen talouden velkasuhteen kasvu ja sen taustalla väestön ikääntymiseen liittyvä menojen kasvu yhdessä kohonneen korkotason kanssa kasvattavat valtion velanhoitomenoja merkittävästi. Lähivuosina julkista taloutta kuormittavat myös useat mittavat turvallisuuteen liittyvät hankinnat.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) tunnistaa julkiseen talouteen liittyvät haasteet, joihin hallitus talouspoliittisilla toimillaan pyrkii vastaamaan. Tane muistuttaa samalla, että talouspoliittisilla päätöksillä vaikutetaan kuitenkin aina myös ihmisten elämään ja arkeen.

Tane muistuttaa, että tasa-arvon edistämisen velvoite koskee niin viranomaisia kuin myös lainsäätäjiä. **Tane nostaa esiin huolensa siitä, että laadukas ja oikea-aikainen sukupuolivaikutusten arviointi jää toistuvasti tekemättä.** Tane on viimeaikaisissa lausunnoissaan korostanut (esimerkiksi erilaisiin etuuksiin ja tukiin tehtävien lakimuutosten osalta) niin yksittäisiin politiikkatoimiin kuin myös politiikkatoimien yhteisvaikutuksiin liittyvien

sukupuolivaikutusten arvioinnin tärkeyttä. Tane muistuttaa, että vaikutusarvioinnin tulisi kattaa niin välittömät kuin myös mahdolliset välilliset sukupuolivaikutukset sekä myös pidemmän aikavälin vaikutukset eri ihmisryhmiin.

Hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut tasa-arvon edistämisen huomioimiseen talousarvioprosessissa, keskeisissä uudistuksissa ja hankkeissa. **Tane huomauttaa, että julkisen talouden suunnitelmaa koskeva selonteko ei sisällä sukupuolten tasa-arvoon liittyvää arviointia.** Selontekoon kootut toimenpiteet perustuvat pitkälti hallitusohjelman talouspolitiikkaa koskeviin kirjauksiin ja erityisesti julkisen talouden rakenteelliseen menojen ja tulojen välisen epäsuhdan korjaamiseen. Selonteossa muistutetaan hallitusohjelmakirjaukseen pohjaten, että hallitus sitoutuu tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli toimenpiteiden vaikutusarviot muuttuvat merkittävästi hallitusohjelman yhteydessä tehdyistä arvioista tai niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden tai päätettyjen toimenpidekokonaisuuksien saavuttamisen. Selonteosta ei käy ilmi, onko uusien sopeutustoimien osalta toteutettu arviointeja.

Tane pitää valitettavana, että myöskään selonteon hallinnonalakohtaisten linjausten keskeisimpien päätösten ja muutosten esittelyissä ei ole esitetty arvioita niiden vaikutuksista sukupuolten tasa-arvoon. **Selonteon ministeriökohtaisten muutosten erittely ja analysointi sukupuolinäkökulmasta olisi tarjonnut mahdollisuuden tuottaa tärkeää tietoa säästötoimien ja määrärahojen muutosten sukupuolivaikutuksista.** Tätä tietoa olisi voinut hyödyntää myös ministeriöiden tulevissa vuosittaisissa talousarvioissa, joiden pääluokkaperusteluihin tulee sisällyttää yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta.¹ Näin olisi mahdollistettu sukupuolivaikutusten arviointia koskevan tiedon siirtyminen julkisen talouden suunnitelmasta budjetin valmistelijoille ja soveltuvin osin myös lainvalmistelijoille. **Tane korostaa, että sukupuolivaikutusten arviointi tulee olla kiinteä osa talouspoliittisten toimien ja prosessien kokonaisuutta** ja esittää, että sukupuolitietoista budjetointia jatketaan ja kehitetään Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen raporttiin (VN:n selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018) sisältyvien suositusten pohjalta.

¹ Valtiovarainministeriön talousarvioesityksen valmisteluohjeet ministeriöille ovat vuodesta 2007 lähtien sisältäneet vaatimuksen tarkastella sukupuolivaikutuksiltaan merkittävää talousarvioesitykseen vaikuttavaa toimintaa hallinnonalan pääluokkaperusteluissa.

Hyvinvointialueiden tehtäviin liittyvät muutokset tulee arvioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan koskevien muutosten osalta Tane pitää tärkeänä arvioida hyvinvointialueisiin kohdistuvien lisäsäästötoimien vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon. Arvioinnin tulee selvittää, onko hyvinvointialueiden velvoitteiden ja henkilöstön vähimmäismitoituksen keventämisellä ja hoitotakuuseen tehtävien kiristysten purkamisella mahdollisia seurauksia erityisesti naisten yksityiseen hoivatyön kasvuun sekä sitä kautta palkallisen työn ja palkattoman hoivatyön ristipaineeseen ja naisten työllisyyden kasvun edellytyksiin.

Selonteossa (sivu 57) esitetään myös useita muita hyvinvointialueiden toimintaan ja rahoitukseen kohdistuvia muutoksia. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusvaatimusten alentamista koskevan esityksen osalta **Tane pitää tärkeänä arvioida, mitä mahdollisia seurauksia kelpoisuusvaatimusten heikentämisellä on sosiaalityöntekijöinä toimivien, valtaosin naisten työmarkkina-asemaan ja palkkakehitykseen naisvaltaisella sote-alalla.**

Hyvinvointialueiden vastuulla olevan erikoissairaanhoidon palveluvalikoimaa rajataan hallitusohjelman kirjausten ja julkisen talouden suunnitelmaan sisällytettyjen muutosten mukaisesti. Selonteossa esitetään, että tietyt hoidot/toimenpiteet, kuten estetiikkaa lähenevä plastiikkakirurgia ja sterilisaatiot, rajataan julkisen palveluvalikoiman ulkopuolelle. **Tane huomauttaa, että hyvinvointialueiden vastuulla olevien palveluiden rajaamista koskevissa esityksissä tulisi selvittää, asettaako joitakin hoitoja/toimenpiteitä koskevat muutokset tietyt ihmisryhmät eriarvoiseen asemaan terveydenhuollon palveluissa.**

Valtion tutkimus- ja kehittämisinvestointien tulee tukea myös työmarkkinoiden tasa-arvoa ja vahvistaa laajaa osaamista

Tane pitää tärkeää varmistaa, että nykyiset ja tulevat julkiset investoinnit tutkimus- ja kehittämistoimintaan pyrkivät osaltaan purkamaan Suomen sukupuolen mukaan vahvasti eriytyneitä työmarkkinoita, hyödyntävät mahdollisimman laajaa osaamis pohjaa ja mahdollistavat eritaustaisten ihmisten kouluttautumisen tukemisen aloille, jotka ovat

tulevaisuuden näkökulmasta Suomelle tärkeitä. On esimerkiksi arvioitu, että Suomeen tarvitaan kymmenen vuoden sisällä 130 000 uutta ICT-alan ja tekniikan alan osaajaa.²

Selonteossa tuodaan ilmi, että valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan (T&K) rahoituksesta vuosina 2024—2030 annetun lain mukaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan valtion talousarvioissa tarkoitettujen valtuuksien ja määrärahojen yhteismäärä nousee vuoteen 2030 mennessä siten, että kokonaismäärä vastaa 1,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Aiemmin tehtyjen päätösten perusteella valtion T&K-rahoituksen määräksi arvioidaan 2,7 mrd. euroa v. 2025. Valtion T&K-rahoituksen tulee olla vuoden 2026 talousarviossa 3,2 mrd. euroa, 3,5 mrd. euroa v. 2027 ja 3,8 mrd. euroa v. 2028. T&K-rahoitus kanavoidaan pääasiassa Business Finlandille ja Suomen Akatemialle sekä korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille.

Teknologinen osaaminen ja digiosaaminen ovat tärkeässä asemassa suurien yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemisessa sekä turvallisuuden ja huoltovarmuuden takaamisessa. Tane huomauttaa, että naiset ovat edelleen aliedustettuina STEM-aloilla (luonnontieteet, teknologia, insinööritieteet ja matematiikka). Kansainvälisesti vain noin kolmannes STEM-ammattilaisista tai jopa sitä harvempi on naisia. Suomessa naisten osuus esimerkiksi tekniikan alan opiskelijoista on noussut, mutta pysyttelee edelleen noin kolmanneksessa kaikista alan opiskelijoista.³ Tekniikan ammattilaisista vain joka viides on nainen.⁴ Naisten vähäinen määrä STEM-aloilla on ongelma, koska se rajoittaa monipuolisen osaamisen ja innovaatioiden kehittymistä teknologiassa ja tieteessä.

Tane pitää tärkeänä, että yhteys tutkimus- ja kehittämiss politiikan, koulutuspolitiikan ja tasa-arvopolitiikan välillä tunnistetaan valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kohdentamisessa ja käytössä. T&K-osaamispohjan vahvistamiseen liittyvillä toimilla tulee purkaa tavoitteellisesti myös koulutuksen ja työelämän sukupuolen mukaista segregaatiota, huomioiden erityisesti STEM-alat.

Muut huomiot

- Tane pitää haasteellisena julkisen talouden suunnitelmaan liittyvien toimien arviointia sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta ilman analysoitua ja tutkittua tietoon perustuvia sukupuolivaikutusten arviointia ja sukupuolen mukaan tilastoitua tietoa tai tunnuslukuja.

² <https://teknologiateollisuus.fi/fi/ajankohtaista/tiedote/selvitys-teknologiateollisuus-tarvitsee-10-vuoden-sisalla-130-000-uutta>

³ <https://www.tek.fi/fi/uutiset-blogit/kolumni-ennatysmaara-ei-riita>

⁴ <https://www.tek.fi/fi/uutiset-blogit/tek-tekniikan-yo-koulutuksen-aloittajista-pitaisi-olla-40-naisia-v-2030>

- Tane pitää hyvänä, että selonteossa on mainittu muutamia määrärahakohdennuksia, joilla pyritään osaltaan vastaamaan joihinkin tunnistettuihin tasa-arvo-ongelmiin. Turvakotipalveluihin osoitettu yhden miljoonan euron tasokorotus ja maahanmuuttajanaisten työllistämisen edellytysten parantamiseen kohdistettu viiden miljoonan euron panostus ovat tästä esimerkkejä.
- Tane tähdentää, että sukupuolten tasa-arvon edistämisestä ja tasa-arvolain valvonnasta vastaaville viranomaisille tulee varmistaa riittävät voimavarat myös jatkossa.

Pia Sundell
varapuheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Taina Riski
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta